

Spis treści

Wprowadzenie 9

Rozdział 1

Co i jak bada psychologia rozwoju?

1.1.Zmiany społeczne oraz ich skutki dla rozwoju
indywidualnego - obszary zapotrzebowania na badania
psychologii rozwoju15

1.2.Status teorii i perspektywy badawcze . 21

1.3.Różnorodność sposobów opisywania i wyjaśniania rozwoju
człowieka 25

1.4.Nowe podejście w psychologii rozwoju . 30

1.5.Zadania psychologii rozwoju 33

1.5.1..... Zadania niespecyficzne 34

1.5.2.Zadania specyficzne 35

Rozdział 2

Zmiana a rozwój 38

2.1.Pojęcie rozwoju 38

2.2.Rodzaje zmian rozwojowych 43

2.2.1Zmiany ilościowe i zmiany jakościowe 44

2.2.2.Zmiany uniwersalne, wspólne i indywidualne 52

2.2.3.Zmiany punktualne i niepunktualne 55

2.2.4.Zmiany wynikające z wewnętrznej logiki rozwoju i będące
efektem nagłych wydarzeń życiowych 57

2.3.Dynamika zmian rozwojowych 62

2.3.1. Podstawowe procesy determinujące zmianę rozwojową:
dojrzewanie i uczenie się 62

2.3.2.Ciągłość versus nieciągłość rozwoju 66

2.3.3.Okresy krytyczne i sensytywne w rozwoju 69

2.4.Interakcje czynników rozwoju 72

2.4.1. Zróżnicowanie podejść interakcyjnych do ujmowania
czynników rozwoju 72

2.4.2.Wewnętrzne modele doświadczenia a interakcja czynników
rozwoju 73

2.5.Etapy rozwoju i zadania rozwojowe 76

2.5.1.Kryteria podziału życia człowieka na etapy 77

2.5.2.Zadania rozwojowe jako narzędzie opisywania zmian
rozwojowych

na różnych etapach życia 80

2.5.3.Zadanie rozwojowe a kryzys rozwojowy 86

2.5.4.Przyjęta koncepcja wyodrębniania etapów w procesie
rozwoju..... 88

Rozdział 3

Badania nad procesem i efektami rozwoju

3.1.Podejścia badawcze w psychologii rozwoju 97

3.2.Problemy badawcze psychologii rozwoju 99

3.2.1.Operacjonalizacja badanego zjawisko 100

3.2.2.Operacjonalizacja pojęcia zmiany rozwojowej
101

3.2.3.Konstrukcja modelu czynników istotnych dla badanego
zjawiska..... 105

3.3.Strategie prowadzenia badań 106

3.3.1.Badania diachroniczne i synchroniczno-funkcjonalne	107
3.3.2.Badania eksperymentalne i typu ex post facto	107
3.3.3.Badania kontrolujące wpływ wieku i przynależności do grupy pokoleniowej	109
3.3.4.Porównanie strategii prowadzenia badań	115
3.3.5.Tworzenie próby badawczej i metody zbierania danych	120

Rozdział 4

Rozwój w okresie prenatalnym i niemowlęcym

4.1.Struktura I ery rozwoju i znaczenie poszczególnych etapów	124
4.1.1.Okres prenatalny	125
4.1.2.Okres noworodkowy	126
4.1.3.Okres niemowlęcy	127
4.2.Rozwój fizyczny i umiejętności motoryczne	127
4.2.1.Rozwój układu nerwowego	129
4.2.2.Rozwój percepcyjny	130
4.2.3.Rozwój motoryczny	132
4.3.Rozwój procesów poznawczych	135
4.3.1.Inteligencja sensomotoryczna	137
4.3.2.Stałość przedmiotu	139
4.3.3.Komunikowanie się i rozwój mowy	141
4.4.Rozwój społeczny i rozwój osobowości	143
4.4.1.Pierwszy komponent zdrowej osobowości: poczucie podstawowej ufności	145
4.4.2.Relacja przywiązania	147
4.5.Zagrożenia dla rozwoju dziecko w I erze	155
4.6. Efekty rozwojowe - z czym dziecko kończy I erę rozwoju i do czego jest gotowe w erze II	159

Rozdział 5

Rozwój w okresie dzieciństwa 151

5.1.Struktura II ery rozwoju i znaczenie poszczególnych etapów	162
5.1.1.Wczesne dzieciństwo - wiek poniemowlęcy	163
5.1.2.Środkowe dzieciństwo - wiek przedszkolny	164
5.1.3.Późne dzieciństwo - wiek szkolny	154
5.2.Rozwój fizyczny i umiejętności motoryczne	165
5.3.Rozwój procesów psychicznych	167
5.3.1.Rozwój poznawczy - od stadium przedoperacyjnego do stadium operacji konkretnych	169
5.3.2.Rozwój pamięci i strategii zapamiętywania	177
5.3.3.Rozwój moralny - od moralności heteronomicznej do moralności autonomicznej	180
5.3.4.Komunikowanie się i rozwój mowy	185
5.4.Zabawa i nauka	192
5.4.1.Od zabawy na serio do zabawy na niby	192
5.4.2.Od uczenia się spontanicznego do uczenia się pod kierunkiem.....	198
5.5.Rozwój społeczny i rozwój osobowości	203

5.5.1. Nowe komponenty zdrowej osobowości: autonomia - inicjatywa - kompetencja	205
5.5.2. Style wychowania a kształtowanie się osobowości dziecka	209
5.5.3. Kształtowanie się samooceny	214
5.5.4. Kształtowanie się gotowości szkolnej	219
5.5.5. Rozwój społeczny - relacje z dorosłymi i z rówieśnikami	227
5.6. Przebieg i skutki kryzysów w rozwoju dziecka	239
5.6.1. Kryzys trzeciego roku życia	240
5.6.2. Kryzys szóstego, siódmego roku życia	242
5.7. Efekty rozwojowe - z czym dziecko kończy II erę rozwoju i do czego jest gotowe w erze III	244
Rozdział 6	
Rozwój w okresie dorastania	245
6.1. Istota III ery rozwoju	246
6.2. Zadania okresu adolescencji	249
6.3. Społeczne środowisko rozwoju w okresie adolescencji	250
6.4. Zmiany w sferze biologicznej, psychicznej i społecznej	253
6.4.1. Zmiany biologiczne (soma)	253
6.4.2. Zmiany psychiczne (psyche)	257
6.4.3. Zmiany społeczne (polis)	259
6.5. Istota kryzysu adolescencyjnego	264
6.6. Kształtowanie się tożsamości	265
6.6.1. Etapy powstawania tożsamości według koncepcji Jamesa Marcii	265
6.6.2. Stabilność czy zmienność statusów tożsamości	267
6.6.3. Zróżnicowanie form tożsamości w okresie dorastania	274
6.6.4. Weryfikacja dwuetapowego modelu kształtowania się tożsamości	276
6.7. Tożsamość negatywna i jej znaczenie w procesie rozwoju	280
6.8. Zaburzenia rozwoju w okresie dorastania	285
6.8.1. Zaburzenia łaknienia	285
6.8.2. Depresja młodzieńcza	289
6.8.3. Uzależnienie od alkoholu i narkotyków	292
6.9. Źródło i istota wsparcia udzielanego nastolatkom	294
6.10. Efekty rozwojowe - z czym dorastający kończy III erę rozwoju i do czego jest gotowy w erze IV	295
Rozdział 7	
Rozwój w okresie dorosłości	
7.1. Istota IV ery rozwoju	298
7.2. Podział okresu dorosłości na etapy i zadania z nimi związane	299
7.2.1. Wczesna faza dorosłości	300
7.2.2. Środkowa faza dorosłości	303
7.2.3. Późna faza dorosłości	305
7.3. Rozwiązanie kryzysu okresu adolescencji o proces	

wchodzenia w dorosłość	307
7.4.Zmiany okresu dorosłości	309
7.4.1.Zmiany biologiczne i ich źródła	310
7.4.2.Zmiany psychiczne i ich źródła	315
7.4.3.Zmiany rewolucji społecznych i ich źródło	317
7.5.Kryzysy dorosłości i ich źródła	319
7.5.1.Kryzys intymność versus izolacja	320
7.5.2.Kryzys generatywność versus stagnacja	320
7.5.3.Kryzys środka życia	321
7.5.4.Kryzys integralność versus rozpacz	322
7.6.Od debutanta do mistrza - o uczeniu się roli osoby dorosłej.....	323
7.7.Ewolucja roli pracownika w dorosłości	324
7.7.1.Wybór zawodu i znaczenie pracy	325
7.7.2.Rozwój ścieżki kariery zawodowej	326
7.7.3.Podstawowe problemy związane z pracą	327
7.8.Zycie rodzinne w okresie dorosłości	329
7.8.1.Typy związków między ludźmi a status tożsamości	329
7.8.2.Początki życia rodzinnego	331
7.8.3.Etapy rozwoju rodziny i sposoby realizowania ról małżeńskich	332
7.8.4.Zmiany w realizowaniu roli rodzica	333
7.8.5.Zamiana ról - dorośli jako opiekunowie rodziców	336
7.8.6.Nowe role dorosłych - dorośli jako babcie i dziadkowie	337
7.9.Wybrane problemy zdrowotne okresu dorosłości	341
7.10.Efekty rozwojowe ery IV	343
Zakończenie	345
O autorkach	349
Bibliografia	351
Indeks osobowy	373
Indeks rzeczowy	378